

Grębecka, Wanda

Natury ziół rozmaitych przedstawienia (wystawa starej książki botanicznej w Bibliotece Narodowej)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/3, 686-689

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przedstawione na tym zebraniu materiały pod nazwą *Czasopiśmiennictwo górnicze w Polsce* przekazane zostały do publikacji w serii „Zeszyty Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach”.

Komisja ds. Bibliograficzno-Dokumentacyjnych (przew. — prof. M. Dembowska) kontynuowała prace nad *Vademecum historyka nauki i techniki*.

W roku sprawozdawczym Komitet odbył 2 posiedzenia plenarne i 4 posiedzenia Prezydium. Do najważniejszych problemów, które były przedmiotem obrad plenarnych Komitetu należały: 1) dorobek historii nauki w 25-leciu PAN, 2) muzea a historia nauki (w szczególności Muzeum Techniki a historia nauk technicznych), 3) analiza wyników prac w Roku Staszicowskim.

Bohdan Jaczewski

Z KRAJU

NATURY ZIOŁ ROZMAITYCH PRZEDSTAWIENIA

(WYSTAWA STAREJ KSIĄŻKI BOTANICZNEJ W BIBLIOTECE NARODOWEJ)

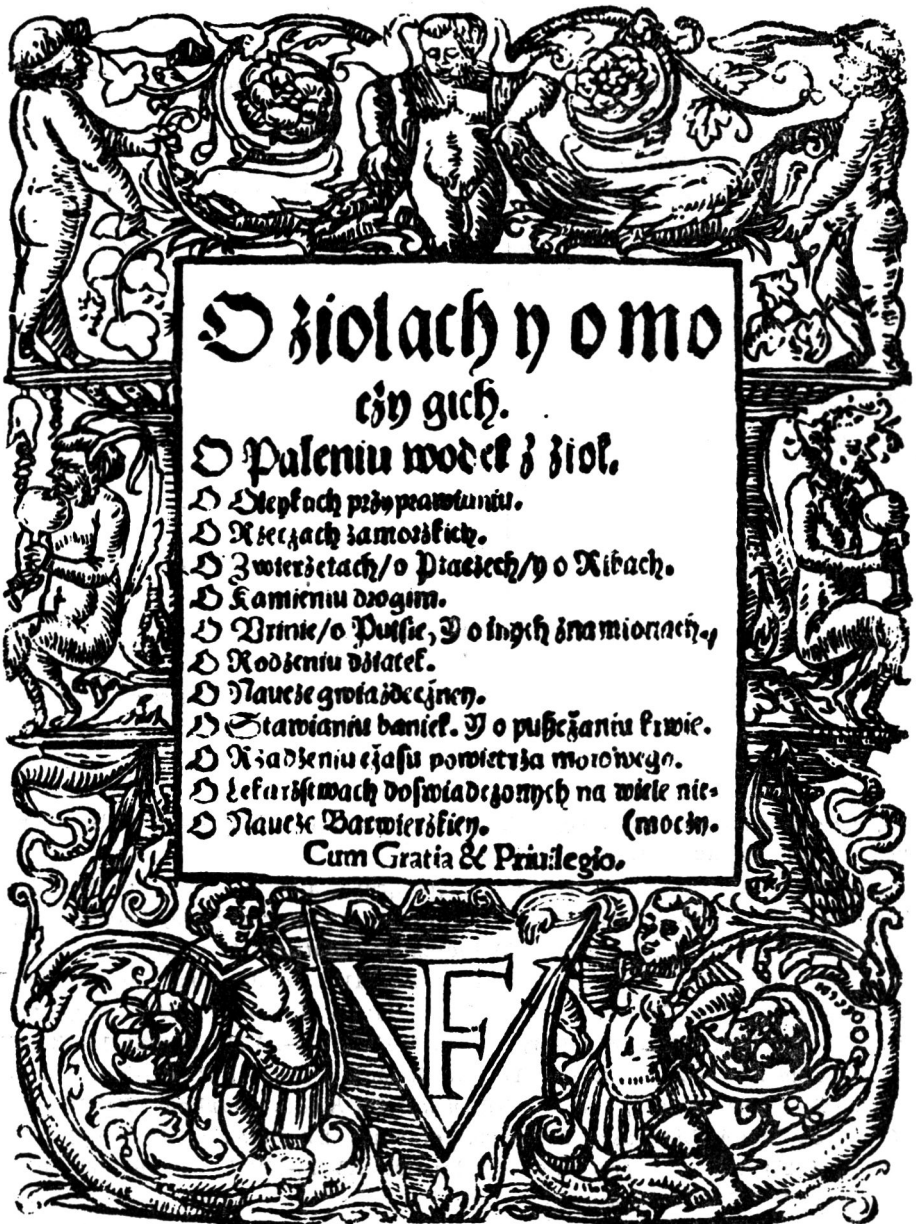

Ryc. 1. Ilustracja z książki Jakuba Bryena *Exoticorum plantarum centurea prima*. Gdańsk 1678 wykonana przez Andrzeja Stecha. Rysunki z tej książki stanowiły znaczną część graficznej oprawy wystawy¹

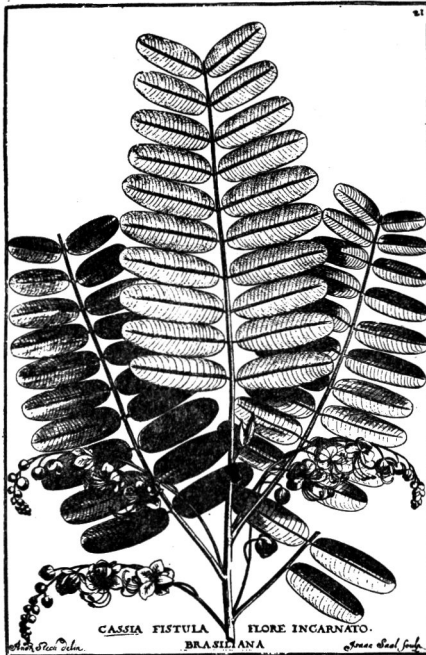
W dniach od 16 kwietnia do 1 maja 1977 roku w salach Pałacu Krasińskich można było oglądać zbiory starych druków botanicznych Biblioteki Narodowej. Wystawę zorganizowaną przez Dział Starodruków otworzył dyrektor Biblioteki Narodowej doc. Witold Stankiewicz. Przedstawił on zaproszonym gościom — miłośnikom starej książki — tok prac nad zorganizowaniem wystawy i związane z nią trudności.

Ekspozycja została w zasadzie przedstawiona chronologicznie. Obrazuje rozwój książki botanicznej zarówno od strony jej treści, jak i szaty graficznej, która bywa czasami bardzo interesująca. W ramach układu chronologicznego wyodrębniono bloki tematyczne. Dotyczy to zarówno tematów z dziejów książki polskiej, jak i obcej. Zgromadzono na przykład pozycje obrazujące rozwój podróźnictwa naukowego w XVII i XVIII stuleciu; książki przedstawiające teorię ogrodnictwa, m.in. zmianę poglądów na temat piękna ogrodów. Wśród nich znalazła się np. książka Izabelli Czartoryskiej — *Myśli różne o zakładaniu ogrodów* (Wrocław 1805). Osobno zgromadzono księgi o tematyce dendrologicznej. Odrębną gablotę poświęcono opisom flory polskiej XVIII w. Prawdziwą ozdobą ekspozycji był zielnik Jana Andrzeja Helwina roślin zebranych w okolicach Węgorzewa. Posiada on piękną baro-

¹ Całość materiału ilustracyjnego otrzymałem od organizatorów wystawy, którym serdecznie dziękuję.

Ryc. 2. Strona tytułowa znanego dzieła Stefana Falimirza (1534) będącego cennym eksponatem gabloty 3

AD CAP. LXII.
PULSATILLA FLORE
OBSOLETO, CAULE
NUDO.

Ryc. 3 Rysunki z dzieła Jakuba Breyna będące przykładem ilustracji botanicznej na wysokim poziomie naukowym

kową, ręcznie malowaną oprawę. Takich tematycznych gablot było wiele, co podnosiło wartość naukową wystawy.

Książki zostały ułożone według następującej kolejności gablot: 1) *Książka XV-wieczna*; 2) i 3) *Druki polskie XVI wieku*; 4) *Początek polskiej książki naukowej*; 5) i 6) *Zielnikarze XVI wieku*; 7) *Pierandrea Mattioli*; 8) *Charles de Lécluse*; 9) i 10) *Botanika w Polsce XVI—XVII wieku*; 11) *Jan Jonston*; 12) *Zielnikarze XVII wieku*; 13) *Jean Bauhin i Gaspard Bauhin*; 14) *Różnorodność formy i treści książki XVII wieku*; 15) *Opisy flory regionalnej XVII—XVIII wieku*; 16) *Książka dendrologiczna XVII—XVIII wieku*; 17) i 18) *Relacje z podróży XVII—XVIII wieku*; 19) *Flora ziem polskich w opisach XVIII wieku*; 20) *Książka naukowa XVIII wieku*; 21) *Carl von Linné (Linneusz)*; 22) *Krzysztof Kluk*; 23) *Botanicy Akademii Wileńskiej*; 24) i 25) *Teoria i praktyka ogrodnictwa XVII—XVIII wieku*; 26) *Ogrody w Polsce XVII i XVIII wieku*.

Oddzielną grupę stanowiły książki najwybitniejszych botaników, a mianowicie Pierandrea Mattioli, Karola Linneusza, Jean Bauhina, a z Polaków — Jana Jonstona i Krzysztofa Kluka.

Na wystawie zgromadzono wiele cennych dzieł, bądź z uwagi na swoją treść, bądź na oryginalną szatę graficzną. Historyka nauki zainteresuje z pewnością szczególnie księga Jean Bauhina i Jean Henri Cherbera *Historia plantarum universalis* (Yverdon 1650—1651) z uwagi na oryginalny frontysepis. W bogatą, barokową, alegoryczną ornamentację wplecione są portrety „ojców botaniki”. Autorzy

uważają, iż na to miano zasługują uczeni: Teofrast, Pliniusz, Dioscorides, Galenus, Mattiola, Guilandinnus, Gesner, Dalechamps².

Ciekawym eksponatem w gablocie 16-tej był oryginalny album próbek drewna używanego w XVIII wieku.

Osobno zgromadzono wydawnictwa typu albumowego, zawierającego głównie rysunki roślin. Oprócz wartości artystycznej mają one ogromne (zdaje się, że niedocenione przez twórców wystawy) znaczenie naukowe. Pokazują bowiem rozwój i rozkwit ilustracji botanicznej, stanowiącej dokumentację flory tamtych czasów. Do rzadkich i cennych należy album Marii Sybilli Herian przedstawiający florę i faunę z byłej Gujany Holenderskiej. Ciekawostką była książka Nikolausa J. von Jaquin pt. *Selectarum sferpium Americanarum historia*. Drugie wydanie z 1780 r. wyszło w Wiedniu w 18 egzemplarzach. Każdy egzemplarz był ilustrowany 264-ema ręcznie wykonanymi akwarelami.

Całość ekspozycji była z punktu widzenia historii botaniki w zasadzie prawidłowa. W gablotach umieszczono komentarze ułatwiające właściwą ocenę przedstawionego dzieła. Niektóre z nich jednak nie są dostatecznie precyzyjne lub sprzeczne z innymi. Dowodzi to oparcia się o starą literaturę bez uwzględnienia nowszych badań. Dużym utrudnieniem był brak katalogu wystawionych druków.

Całość wystawy pokazywała, że zbiory Biblioteki Narodowej stanowią dobry warsztat pracy dla historyka botaniki.

Wanda Grębecka

PIERWSZE OGÓLNOPOLSKIE SYMPOZJUM HISTORII FIZYKI

Stan badań w dziedzinie historii nauk ścisłych i przyrodniczych jest w Polsce wysoce niezadowolający, co — wzięwszy pod uwagę wielkie znaczenie tej problematyki — jest zjawiskiem bardzo niekorzystnym i niepokojącym. Zorganizowane — staraniem powstałej przed rokiem Komisji Historii Fizyki przy Polskim Towarzystwie Fizycznym oraz Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN — I Ogólnopolskie Sympozjum Historii Fizyki miało, zgodnie z intencją inicjatorów tego przedsięwzięcia, stanowić pierwszy krok zmierzający do poprawy tej sytuacji. Założeniem organizatorów Sympozjum, które odbyło się 25—26 lutego 1977 r. w Warszawie było dokonanie przeglądu polskiego dorobku w zakresie historii fizyki z ostatnich kilkadziesiąt lat, a następnie przedyskutowanie zagadnień związanych z jej stanem obecnym, potrzebami w tej dziedzinie oraz perspektywami jej rozwoju.

Obrazy sympozjum otworzył w imieniu Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki prof. Jerzy Dobrzycki, zaś jako przedstawiciel Polskiego Towarzystwa Fizycznego zabrał głos jego prezes, prof. Zdzisław Wilhelmi. Poszczególnym sesjom przewodniczyli: prof. prof.: Bronisław Średniawa, Tadeusz Piech i Zdzisław Wilhelmi, zaś dyskusji panelowej — prof. Bogdan Suchodolski.

² Podobny pod względem treści frontysepis posiada jedno z dzieł Jana Heweliusza. Por. Karolina Targosz: *Jedność nauki i sztuki w dziele Jana Heweliusza*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” R. 21:1976 z. 4 s. 625—648 ryc. 11.